

Pařížský mírový systém, poválečné Rusko a Německo, První republika

Pařížský mírový systém

Versailleská smlouva

- nedaleko Paříže se v palácích Versailleského komplexu domlouvají mírové podmínky, oficiálně začínají jednání 18. 1. 1919 (tedy přesně 48 let potom, co zde bylo vyhlášeno Německé císařství)
  - účastní se především tzv. *velká trojka* – David Lloyd George (prem. UK), Woodrow Wilson (pres. USA), Georges Clemenceau (prem. Fr.), dále Vittorio Orlando (prem. It.) a Nobuaki Makino (prem. Jap.), popř. se scházeli v deseti, kde byli tito a jejich ministři zahraničí, bez pozvání zástupci poražených zemí a sovětů
7. 5. 1919 předložili body mírové smlouvy, Němci z toho byli zničení, něm. vláda to odmítla a podala demisi, Němci to nakonec stejně 28. 6. 1919 podepsali
- podmínky pro Německo
    - museli vrátit Francii Alsasko-Lotrinsko
    - museli postoupit Belgii Eupén-Malmedy
    - levý břeh Rýnu bude 15 let okupován, 50 km na pravém břehu je demilitarizovaná zóna
    - Němci postupují Polsku Poznaňsko, polský koridor
    - postupují Memel mandátu, potom Litvě, Gdaňsk postupují mandátu
    - postupují Hlučínsko Československu
    - Německo ztrácí všechny kolonie
    - zrušení všeobecné branné povinnosti, prof. armáda max 100k mužů, redukce válečného loďstva, zákaz letectva, rozpuštění generálního štábu
    - 10 let dodávat uhlí Francii, Belgii, Itálii
    - museli postoupit část Šlesvicka Dánsku
    - peněžní reparace
    - Sársko jako mandát
    - dále referendum v jižním Prusku a v Horním Slezsku, ty ale vyhrává Německo

Saint-Germainská smlouva

10. 9. 1919 smlouva s Rakouskem, musí to být republika, muselo uznat nástupnické státy
- postupují Valticko a Vitorazsko ČSR, Jižní Tyrolsko, Istrii, Terst Itálii, Halič Polsku a Bukovinu Rumunsku
  - zákaz sjednocení s Německem
  - reparace, armáda do 30k vojáků

Trianonská smlouva s Maďarskem

- (4. 6.) 1920 podepsána v Trianonu s Maďarskem
- ztráta 70 % území a 60 % obyvatelstva
  - Maďaři ztratili: Slovensko, Podkarpatskou Rus, museli uznat existenci nástupnických států
  - po konferenci plebiscit
  - smlouva vyvolala obrovskou nespokojenost

Neuillyská smlouva s Bulharskem

27. 11. 1919 územní ztráty ve prospěch sousedů (jižní část Řecku – ztracení přístupu k Egejskému moři)

Sévreská smlouva s Tureckem

10. 8. 1920 podepsána, ztráta 4 / 5 území, naprosto nepřijatelná

- Turci dosáhli revize díky generálovi Mustafu Kemalovi
- ze sultanátu se stává republika v čele s Mustafou Kemalem
- vznik sekulárního státu, ženy mají volební právo

Blízký východ

- vytvoření dvou mandátních území: britský a francouzský mandát
- jednání o tom, kdy tu vzniknou nezávislá území
- eskalace napětí mezi židy a araby

Společenství národů

10. 1. 1920 vznik na Pařížské konferenci

- hlavní cíl: zabránit dalším válkám, to se nepovedlo, poté rozpuštěna
- sídlem byla Ženeva, dnes sídlo OSN
- otec myšlenky americký prezident Woodrow Wilson
- na půdě Společenství národů aktivní tehdy ministr zahraničí Edvard Beneš

Malá Dohoda

- političtí reprezentanti Československa, Jugoslávie a Rumunska sblížuje strach z Maďarska, Karla I. (možnost Velkých Uher, o což se pokusí) se sblížili už na Pařížské konferenci
- organisace společného postupu těchto zemí

Washingtonská mírová konference

- měla uspořádat poměry na Dálném východě
- potvrzení držav v Tichomoří
- Číně byl vnucen princip otevřených dveří (cíl Ameriky)
- poměr tonáží válečných lodí v Tichomoří
- říká se mu *Versaillesko-Washingtonský systém*
- problémy: absence organizace, která by pořádky udržovala, příliš přísná k poraženým, vznik mnohonárodnostních států (problém s menšinami), Němci (Hitler) to později využije k tomu, aby napravit křivdu z Versailles

Poválečné Rusko

- zástupci Ruska nebyli pozváni na Pařížskou smlouvu

1917/18-1920/21 OBČANSKÁ VÁLKA: jeden z vůdců bolševiků Lev Davidovič Trocký proti neruským národnostem, bělogvardějcům (bílí – monarchisté, vysocí církevní hodnostáři, bohatí) a intervenčním armádám (vojáci z dohodových zemí, kteří se snaží pomoci bolševické opozici, aby se znovuotevřela, zahynulo minimálně 10 milionů lidí východní fronta)

(8. 3. 1917) vytvoření komunistické strany z bolševiků

(12. 3. 1917) Moskva hlavním městem místo Petrohradu

(17. 7. 1918) poprava cara v Jekatěrinburgu

1918-1920 VÁLKA S POLSKEM, kteří ztratili území na úkor Ruska, chtějí obnovit svoje území tak, jak bylo před trojím dělením Polska – Rusko iniciuje válku

1919 *Komintern*: komunistická internacionála, odsud se měly šířit socialistické myšlenky

30. 12. 1922 přejmenování na SSSR: Bělorusko, Ukrajina, Kavkazské republiky a postupné rozšiřování území

Občanská válka

- hlodomor, kvůli němu taky zemřelo hodně lidí
- bolševiky úspěšně vede gen. Trockij, postupně ovládli centra
- docházelo k bojům s legionáři
- bělogvardějci
- celé Rusko nastaveno na válečný komunismus – vše bylo podřízeno vítězství bolševiků

2.-3.1921 nespokojení s tím, co dělali vojáci: vzpoura námořníků v Kronštadt (nelíbilo se jim počínání bolševiků), tvrdě potlačeno, symbolický konec občanské války

- Michail Tuchačevskij – jeden z velitelů rudé armády, který byl zlikvidován Stalinem ve třicátých letech, taky provedl reorganizaci rudé armády

Rusko-polská válka (1918-1920)

1918 obnovení Polska, mělo za cíl se obnovit pokud možno jako před trojím dělením Polska (vzali si jej Rusko, Prusko a Habsburkové)

- Poláci postupovali směrem na Rusko, obsadili Kyjev

leden 1918 ÚTOK RUDÉ ARMÁDY na Polsko (generál Michail Tuchačevskij)

srpen 1920 ZÁZRAK NA VISLE, Poláci porazili Rusy (polský generál Józef Piłsudski)

září 1920 BITVA NA ŘECE NĚMENU, Poláci získali část Litvy

Ekonomika

- Józef Piłsudski: táhne polsko doprava, opírání o armádu, jeden z jeho ministrů Beck (zahraničí, ostře vystupoval proti Čechoslovákům v otázce Těšínska, snažil se o spolupráci s Němci)
- *válečný komunismus* během války, všechna výroba se soustředí na vítězství bolševiků, povolžský hlodomor (smrt 5 milionů lidí)

(1921) NEP: nová ekonomická politika, strůjcem je Nikolaj Bucharin, později popraven, v Rusku vznikají soukromé podniky, příliv zahraničního kapitálu, základ ekonomiky má být zemědělství, industrializace

1929 direktivní ekonomika, první pětiletý plán

- *kolektivizace*: združstevnění, vznik zemědělských družstev, likvidace velkých majitelů půdy, zakládání *kolchozů* (venkovská zemědělská družstva)

1919 *gulag*: (glavnoje upravlenije lagerej), pracovní tábory, končí tam opozice (liberálové, umělci)

30. léta hladomor na Ukrajině

- bělomořsko-baltský kanál: pokus spojit Bílé a Baltské moře, nefunkční, byl málo hluboký

Politika

1922 V. I. Lenin vyřazen z politiky, místo něj nastupuje **Josif Vissarionovič Stalin**

24.1.1924 Lenin umírá jako lidská troska

- boj o moc kolem Stalina se pohybují Zinověv a Kameněv, na druhé straně Trockij, všichni chtějí být generálním tajemníkem, moc na sebe strhl Stalin a postupně se ostatních zbavil

(1928) vyloučení Zinověva a Kameněva z komunistické strany

1936 Zinověv a Kameněv popraveni, Trockij vypovězen, skončil v Mexiku

- Frida Kahlo, jedna z nejznámějších mexických umělkyní, s Trockým měla jakýsi román

(1940) zavražděn Trockij

30. léta čistky, stály stát obrovské síly, protože třeba za druhé světové války potom neměli odborníky

- ČEKA, NKVD, KGB: tajné policie, stalinův noschled **Berija** spravoval gulagy nebo Katyňský masakr (1940)

- zahraniční politika: sovětské Rusko v mezinárodní izolaci, vytáhli se z ní díky:

4.-5.1922 *Konference v Janově*, měla se tu řešit otázka Německých reparací, byli tam i zástupci Němců a Rusů a ti se pak sešli v blízkém Rapaldu, kde vznikla

16.4.1922 *Rapalská smlouva*: navzájem si odpustili reparace, tím se dostali z politické izolace

1934 vstup Ruska do Společenství národů, protože se evropské mocnosti bály Hitlera, jenže po útoku na Finsko jsou zase vyhozeni

Výmarská republika

9.11.1918 zrušeno císařství, vyhlášena demokratická republika

leden 1919 volby do parlamentu (do této doby prozatímní vláda s předs. Friedrichem Ebertem /SD/)

únor 1919 parlament se sejde ve Výmaru, zde jde sepsána i ústava

srpen 1919 ústava, je prezident (první Fr. Ebert), kancléř (ekvivalentní s naším předsedou parlamentu) s vládou, dvoukomorový parlament (Říšský sněm – volení, Říšská rada – jmenování zemskými vládami podle místní příslušnosti), hlavním městem Berlín

- četná povstání (Bavorská republika rad, ...)

březen 1920 KAPPŮV PUČ (Wolfgang Kapp) v Berlíně, pokus o pravicový puč, nesouhlas s rozpuštěním armády

1921 stanovena částka reparací na 132 mld. marek, což je astronomické číslo

- vláda s tím nesouhlasí, volí metodu tzv. *pasivní resistance*: nic nevyráběli, aby jim to Dohoda nezabavila apod., Dohoda obsadí Porúří (1923), aby si reparace vydobyli
- i z těchto důvodů německá marka čelí hyperinflaci (1923 litr mléka stojí 4,2 milionů marek)

- 8./9.11.1923 MNICHOVSKÝ PIVNÍ PUČ: v Mnichově v nějaké pivnici byly „bavorské politické špičky“, Hitler tam nakráčel s SA, chtěl po nich něco, oni mu nic nedali, SA s Hitlerem šli pochodovat do ulic, pak je všechny zatkli
- Hitler je vězněn, v této době sepisuje **Mein Kampf**
- září 1923 odstoupeno od taktiky pasivní resistance, nový kancléř
- listopad 1923 měnová reforma
- 1924 *Dawsonův plán*: Američané chtěli z Němců reparace dostat, pokud německá ekonomika nebude fungovat tak nikdy nic nezaplatí, čili platby se zmírnily, formou různých půjček, úvěrů nastartovali německou ekonomiku
- 1925 nový prezident **Paul von Hindenburg**
- 1925 *Locarnský garanční pakt*: Německo slibuje, že jeho západní hranice jsou neměnné (ale ne ty východní)
- 1929 *Youngův plán*: reparace se snižují na čtvrtinu
- 1929-33 *Velká hospodářská krize*: krachla newyorská burza, je to v krachu
- 1932 *Laussanská konference*: reparace odpuštěny, Němci musí zaplatit aspoň 4 mld. (ani to se nestane)
- vrcholem meziválečných mírových snah je *Briand-Kelloggův pakt* – 60 států se zapojilo, v případě porušení měly být třeba sankce, ale těžce to nefunguje

První republika

- 28.10.1918 vyhlášena republika
- ČSR vzešla na základě toho, že zaniká Rakousko-Uhersko, je pro nás zásadní, aby byl Versailleský mírový systém dodržován, dostali jsme Hlučínsko a nějaká území od nového Rakouska
  - *Trianonská smlouva* s Maďarskem: získání Zakarpatské Rusi a Slovenska
  - Malá dohoda: ČSR, Rumunsko a budoucí Jugoslávie, orientace na Francii
  - prezident Masaryk, ministr zahraničí Edvard Beneš
  - i po vyhlášení státu trvalo dva roky, než se Československá republika konstitovala
- 11.11.1918 problém po vyhlášení státu Poláků, kteří obsadili značnou část Těšínska, argumentovali tím, že se tam hovoří většinou polsky, ale už dlouho toto území patřilo k Českému království, Poláci chtěli, aby tamní obyvatelé volili do parlamentu, měli být i povoláni do polské armády; na to zareagovali Češi, především legionáři tzv.
- (23.-30.1.1919) SEDMIDENNÍ VÁLKA → zabránění Těšínska, velmocí donutily se ČSR stáhnout
- 1920 *arbitráž ve Spa*, dohoda Dohody, kudy povede hranice mezi ČSR a Polskem → neurčila to válka, ale velmocí; Bohumínsko-košická dráha je na našem území, a zůstaly tam i doly, zbytek mají Poláci, došlo i k rozpuštění Těšínska na český a polský
- Poláci to nikdy nezkousli a po podepsání Mnichovské dohody si Těšín hned nárokovali
  - další problém je se Slovenskem, Maďaři odtamtud nechtěli
  - bylo vytvořeno ministerstvo pro Slovensko (ministrem Vavro Šrobár)
- leden 1919 Češi museli vojensky obsadit Slovensko
- na území Maďarska se vytvořila bolševická vláda Maďarská republika rad, Čechoslováci překročili hranice Maďarska s cílem porazit tuto vládu, to se nepodařilo a Maďaři šli do protiútoků a obsadili dokonce kus Slovenska, v části Slovenska zase vznikla Slovenská republika rad

- na popud Francie Maďaři vyhnáni a Slovenská republika rad byla zrušena

1920 situace vyřešena *Červnovou mírovou smlouvou* v Trianonu, kde byly stanoveny hranice mezi Slovenskem a Maďarskem

- to se nelíbí Maďarům, protože ztratili Slovensko, zůstává tam maďarské obyvatelstvo
- za Mnichovské dohody Maďaři část Slovenska získali a obsadili

říjen 1918 sešel se Masaryk s Rusíny ve Spojených státech, kde se dohodli na tom, že Rusíni chtějí být součástí Československé republiky, musí to ještě potvrdit oficiální politická reprezentace

8.5.1919 centrem Podkarpatské Rusi je Užhorod, tam se potvrdilo, že to bude součást ČSR

- pro ČSR spíše nevýhodné, území je velmi zaostalé, na tomto území prochází maďarizace, žádné vzdělání

České pohraničí

- už před první světovou válkou se používá termín *sudety*
- nějakých 25 % obyvatelstva ČSR jsou menšiny
- po vyhlášení republiky byly vytvořeny čtyři německé provincie (Jihlava, Olomouc, Brno byly také silné německé enklávy)
-